

Art deco és modernizmus

Lakásművészet Magyarországon, 1920 és 1940 között

Az Iparművészeti Múzeum földszintjén közel félezer olyan műtárgy látható szeptember végéig, amelyet Horányi Éva kurátor az intézmény saját kincseiből, hazai köz- és magángyűjteményekből válogatott össze. Több, nyilvánosság előtt eddig még sohasem szerepelt darab is megtekinthető. A korabeli filmplakátok részlegén, a folyamatos vetítés során, a két világégés közötti filmhíradók iparművészeti vásárok és tárlatok ünnepi megnyitóján, hivatalos bejárásain készült részletei nézhetőek meg.

Az art deco nemzetközi stílusirányzata az első világháborút követő évtizedben országonként eltérő változatokat hozott létre. A különféle elemekből merítő, eklektikus jellege miatt az art deco a korábbi történeti formarendszerekre és a legmodernebb törekvésekre, valamint a helyi, nemzeti hagyományokra egyaránt támaszkodott. Mindezeket egyéni ízlés szerint gyúrta össze, új minőséget teremtve. Remek példa erre – a mindjárt a tárlat elején bemutatott – Kozma Lajos rendkívül sokrétű munkássága. Kezdetben a késő barokk hagyomány érdekelte (nemcsak az arisztokratikus-polgári, hanem rusztikusabb, paraszti elágazásaival együtt), majd a kifinomultabb neorokokó látványos szín- és formavilága felé fordult. Később eljutott a távol-keleti jelenetek és leegyszerűsített növényábrázolások átvételéig is. A kiállított, fából faragott karosszékeinek tapétáján vörös mezőben lovas vitéz vagy kék alapon kínai pavilon látható, ajtós-fiókos szekrénykéjén pedig korall felületet párosított kisebb ezüst domborművekkel. Négyoszlatú mennyezeti csillárja és háromágú falikarja egyaránt aranyozott, akárcsak nagy álló tükrének cifra kerete, tükrös konzolasztalkája és fedeles ládája viszont kék-ezüst színekben pompázik. Később következtek a nyers falemezekkel borított és természetes árnyalatú intarziaberakásos bútorai, amelyeket legfeljebb sárgaréz veretekkel díszített. Ilyen például a szekreterje szerelmespárral és jelképes életfával, illetve női szobaberendezése – kárpitozott karosszék, kanapé és kerek asztalka –, valamint a faragott állati lábakon álló, fölfelé szélesedő különös szekrénykéje, hullámosan ívelt fiókokkal és felnyitható tetővel. Kaktuszállványa mértánian „elvont”, behajlított végű, négyfelé ágazó polcokkal készült. Kozma még horgolt csipketerítőket is tervezett, népi hímzések leegyszerűsített virágmintáival. Könyvművészeti munkásságát mindmáig őrzi a híres gyulai Kner Nyomda archív részlege.

Más műfajokban tovább tallózva említhetjük például Pekáry Gyulát – Rudnay Gyula festőművész tanítványát –, aki a harmincas évektől nem a képeivel vált ismertté, hanem az iparművészeti munká-

Kozma Lajos fiókos szekrénykéje felnyitható tetővel (1925 körül)

Madaras-virágos festett szekrény népiesen naiv stílusban

Karosszék mértani mustrájú kárpitozással (1925 körül)

Kozma Lajos karosszéke, háttámláján lovas vitézzel (1928)

ival lett népszerű. Saját maga által képszőnyegnek nevezett szövött falikárpitjain bibliai vagy történeti témák, paraszti zsánerjelenetek szerepeltek, népiesen naív stílusban. Textíliaterveinek kivitelezésére a Budai Szövőműhely vállalkozott, manufaktúris kézimunkával. Hasonlóképp egyedi jellegűek voltak a rangos keramikus mester, *Gorka Géza* vázái, falitálgjai és mázas cserépfigurái, amelyek jól illeszkedtek ehhez az ízlésvilághoz és a bútorok változatos kiegészítőivé váltak. Akárcsak *Kövesházi Kalmár Elza* jellegzetesen szecessziós ízlésű fali porcelánmaszkjai és a vitrinek polcaira szánt, mázozott-aranyozott alakjai (dolgozott alabástrommal is). A másik végletet, a funkcionálisan esztétikus stílust *Breuer Marcell* hajlított acélső vázas, monokróm, textília- vagy bőrtámlával-ülőkével és fa könyöklővel ellátott bútorai jelentik, tonett-szerű kivitelezésében. Ezekhez *Lakatos Artúr* vagy *Kóródy György* skandináv jellegű, elvont mértani mintájú szőnyegek illenek. A kis sorozatú gyári termelést a harmincas évek derekáról a pécsi Zsolnay-cég fajansz teáskészlete idézi – fehér alapon, elegáns ezüstcsíkozással –, a negyvenes évekből a Hollóházi Kerámia Gyár kávézó készlete citromsárga mezőben, narancs kockákkal virít, míg a kispesti Gránit Porcelán- és Kőedénygyár reggelizőkészlete kívül vörös-fekete, de belül hagyományosan fehér maradt. A tárlat hatásos zárásaként *B. Cser Jolán* nagyméretű kandallója tekinthető meg, amelynek színes mázú cserépkazettái vadászjelenetet örökítenek meg.

Korántsem teljes a felsorolás... A kiállítóhely „Az új ízlés diadala” címmel mindvégig változatos múzeumpedagógiai programot is kínál.

Wagner István

KULTURÁLIS, INFORMÁCIÓS ÉS KIADÓI NONPROFIT KFT.

KÖNYVKIADÓ ÉS DIGITÁLIS NYOMDA

- DIGITÁLIS NYOMTATÁS
- GRAFIKAI STÚDIÓ
- KIS PÉLDÁNYSZÁMÚ KÖNYVEK
- TANKÖNYVEK, KATALÓGUSOK
- ÚJSÁGOK, FOLYÓIRATOK

1065 BUDAPEST, NAGYMEZŐ UTCA 68.

Telefon: 06 1 269-1974 • Telefon/fax: 06 1 269-2811
E-mail: croatica@croatica.hu • Webcím: www.croatica.hu